

נוריאלי וזובידה רוצים לחסל את הקיבוצים

ניר מאיר 14.10.2021 20:00

כולנו מכירים כבר את המתכון לשיח השנאה, ההסתה והשיסוי, ששוכלל בישראל לכדי אמנות, ומעמיק את השסעים החברתיים, במקום לפתור אותם. המתכון קל להכנה: מעט הטעיה, מתובלת בחלקי עובדות ובקורט מידע מעוות, בתוספת שקרים בעטיפה של אמת ומעט שנאה. יוצקים הכל לקערה, מערבבים טוב טוב, ומגישים לציבור בביטחון ובחתימת אנשי אקדמיה.

לפני שבוע פורסם כאן מאמר מאת ד"ר בני נוריאלי וד"ר הני זובידה, שכותרתו: "הנה תנסו: שכונת גבת' בעפולה". זהו מאמר המשך למאמר שפורסם אף הוא ב"הארץ" (28.7), שכותרתו "מה משותף לקיבוצים ולמתנחלים? ביזה ברשות המדינה ובעידודה". המאמרים הללו הם חלק ממסע הסתה נגד התנועה הקיבוצית, המתנהל במסווה אידיאולוגי ובסיוע "אקדמי" של שני המלומדים. על פניו נראה כי כוונתם היא לחולל בישראל רפורמה מקיפה בסוגיית הקרקעות, אבל מתחת לפני השטח יש להם מטרה גדולה בהרבה — לפרק את הקיבוצים.

אפשר להתווכח על נושא הקרקעות. ניתן להסכים עם גישתם או להתנגד לה. אי אפשר להסכים לשיטות שבהן מנוהל מסע ההסתה הזה, וודאי אסור לתת יד לכוונתו הנסתרת מן העין.

אז להלן העובדות:

התנועה הקיבוצית איננה "המרחב הכפרי", כפי שטוענים השניים. היא אמנם חלק חשוב ממנו, אך אינה שולטת בו. בישראל יש היום 54 מועצות אזוריות, רק בראש 11 מהן עומד חבר קיבוץ. ברובן יש יישובים מסוגים שונים: מושבים, קיבוצים, יישובים קהילתיים וכפרי מיעוטים גם יחד. ממלאי התפקידים המרכזיים בשלטון האזורי מבטאים נכונה את המרחב הכפרי. יו"ר מרכז השלטון האזורי וראש המועצה האזורית מרחבים, שי חג'ג', הוא ממושב גילת. מזכ"ל תנועת המושבים ויו"ר התאחדות חקלאי ישראל עמית יפרח הוא ממושב ערוגות. שי ועמית הם חברי ושותפי. הם מנהיגים בעלי יכולות גבוהות, המייצגים בכבוד את המגזרים ששלחו אותם, אבל הם אינם קיבוצניקים וגם אינם (מה לעשות) אשכנזים.

ואנחנו הקיבוצניקים? הרוב המוחלט של חברי הקיבוצים הם אנשים ערכיים, משרתים, חרוצים ושומרי חוק, שמתגוררים בספר ובפרפריה (ואגב, 30% מחברי הקיבוצים הם יוצאי ארצות המזרח, ורובנו ציבור "מעורב" של בני כל העדות). למה אנחנו שם? כי לשם נשלחנו לפני קום המדינה ובימי הראשונים (הקו הירוק המזרחי היה אז גבול וכך גם חוף הים).

100 קיבוצים מסמנים היום הלכה למעשה את גבולות המדינה, ועשרות אחרים מסמנים את "הקו הירוק" (קו התפר). בשטחים ש"בפנים הארץ" נבנו בעיקר מושבים, שרובם אוכלסו בידי עולים חדשים מכלל תפוצות ישראל. המתתיישים במושבי העולים לא נחשבו לבני מזל, להיפך, הם נחשבו (ועודם נחשבים בעיני) לחלוצים שחיו בתנאים קשים מאוד, גם בהשוואה למקביליהם שהתיישבו במעברות

אחר כך בערי מרכז הארץ. כך למשל הוקם כפר אחים, מושב של שורדי שואה, ובו בין היתר המשפחות של גנץ ו(ישראל) כץ, וכך הוקם מושב חגור בשרון בידי עולי פרס ובולגריה, ובהן בין היתר משפחות חלוץ ואשכנזי.

חלוקת השטח במרחב הכפרי היתה במקורה בערך "חצי-חצי" בין קיבוצים למושבים. ומכיוון שבמרחב הכפרי קיימים בנוסף גם יישובים קהילתיים, מושבות ותיקות וכפרי מיעוטים, הרי שמאליו מובן כי המרחב הכפרי אינו נשלט בידי "הקיבוצים". באשר לטענתם של נוריאלי וזובידה כי המדינה העבירה ל"שליטת" המועצות האזוריות כ-86% מקרקעות הלאום, ובכן — זה לא נכון. השליטה של מועצה אזורית בשטח השיפוט שלה מוגבלת למדי. אין היא שולטת בשטחי האימונים של צה"ל, בשטחי רשות שמורות הטבע והגנים הלאומיים וביערות קק"ל, גם אם שטחים אלה הם בשטח שיפוט. המרחב הכפרי, כפי שתיארתי כאן, פשוט אינו יכול (מעצם הרכבו האנושי) להיות "פריווילגיה אשכנזית שמודעת לגמרי לפריווילגיותה".

את השיטה פיתחו הבריטים, שהבינו כי הקרקע הקטנה כל כך במדינה היא מוצר במחסור שראוי לשמור את עיקרו לדורות הבאים. ממשלות ישראל לדורותיהן (גם בעשרות שנות שלטון הליכוד) אימצו את הגישה התכנונית הזאת. אגב, החיים הוכיחו כי במקומות שבהם אין שטח שיפוט של מועצה אזורית, המדינה איבדה את ריבונותה על הקרקע, הלכה למעשה. אבל מדוע לתת לעובדות לקלקל לנוריאלי וזובידה את הסיפור.

שאלת הזיקה הכלכלית שבין שטח השיפוט לתושבי המועצה האזורית, גם היא שאלה של מדיניות ממשלתית. המדינה היא שקבעה שתושבי המועצות האזוריות יחיו מההכנסות מן הקרקע, ואילו תושבי המועצות המקומיות ימומנו מתשלומי העברה. זו קביעה אומללה. כאשר הצטרפתי, בשעתו, לצעדת המחאה שהוביל מיכאל ביטון (בעת שכהן כראש המועצה המקומית בירוחם), היה זה בשם התביעה שהשלטון המרכזי יקבל אחריות כוללת על כלל אזרחיו. המדינה משיקוליה לא מיישמת מדיניות נכונה כזאת. תוצאת המדיניות שלה איננה קיבוצים עשירים וערי פריפריה עניות. התוצאה היא שרוב העושר, הנכסים והכלכלה הישראלית מרוכזים בגוש דן, ואנשי הפריפריה מתגוששים בבריכות הבוץ שבנה בעבורם השלטון המרכזי.

הסדרי החובות היו מהלך שהובל על ידי ממשלות ישראל כדי לשקם את המרחב הכפרי מנזקי התוכנית לייצוב המשק מ-1985, ובכך לחלץ מהסתבכות גם את המערכת הפיננסית בישראל. חוק גל במושבים היה יקר יותר מהסדר הקיבוצים (ואת זה דווקא העלימו זובידה ונוריאלי). המהלך הצליח, המושבים והקיבוצים התאוששו, והם צומחים ומתרחבים.

באשר לזכויות החקלאים בקרקע, אגדה אורבנית מספרת כי לקיבוצים אלפי דונמים, שבהם הם יכולים לבנות כרצונם מפעלים, מיזמי נדל"ן, תחנות דלק וכו'. אבל זו אגדה. לכל קיבוץ "משבצת קרקע" היסטורית של אלפי דונמים שנקבעה על פי מספר פרמטרים, ובראשם, מספר בתי האב, האזור בארץ, כמות המשקעים השנתית באזור וכדומה (2,500 עד 5,500 דונם). לכל קיבוץ "שטח מחנה" בן 300–400 דונם, שם בנויים בתי החברים, מוסדות הציבור, מערכת החינוך, ענפי בעלי החיים ומוסדות שירות שונים. אלא שכל פעילות פיתוח במשבצת הקיבוץ טעונה אישור של השלטונות — שקשה מאוד לקבלו — ותשלום מלא בעבור שינוי הייעוד של הקרקע.

נוריאלי וזובידה, כמו חלק מהפקידים ברשות מקרקעי ישראל בשנים האחרונות, מנסים לחסל את התנועה הקיבוצית באמצעות מנגנון של הקצאת הקרקע לבנייה, מגורים ופרנסה, בשטח המחנה. אלה

וגם אלה מינו את עצמם ל"פקחי הצדק החלוקתי". במקום לאפשר הסדרת שימושים חורגים באותו שטח, הם מונעים מקיבוצים לבנות ולקלוט חברים חדשים מבחוץ, ובכך מנסים לנהל את אורח חיינו, שאינו לטעמם. ובכן? מי שמם לקבוע בעבורנו את צורת החיים הקיבוצית בת 110 השנים?

נוריאלי זזובידה טוענים שהקיבוץ הוא "יצור מוזר". ראשית, הקיבוץ הוא לא יצור, אלא יצירה מופלאה וייחודית שנוצרה יש מאין. התרבות הקיבוצית אינה אשכנזית ואינה מזרחית. התרבות הקיבוצית היא תרבות מקורית. למורת רוחם, התנועה הקיבוצית חיה ומשגשגת. קיבוץ אינו רק יישוב. הקיבוצים היום, כולם, הם קואופרטיבים משוכללים, המקיימים בין חבריהם מערכת הדוקה של שותפות וערבות הדדית. כך בקיבוצים השיתופיים, וכך גם בקיבוצים המתחדשים (גם הקיבוץ המתחדש ביותר מקיים שותפות מלאה בין חבריו על גורמי הייצור ועל שטחי הקיבוץ, וערבות הדדית בין כלל חבריו). לקביעה הזאת שותפים חברינו ב-ICA, ברית הקואופרטיבים הבינלאומית, ארגון "קטן" המונה כ-1.3 מיליארד בני אדם בכל רחבי העולם.

279 קיבוצינו — הפרושים מאל-רום ברמת הגולן, משגב עם בגליל העליון, עמקי הצפון וגבול הלבנון, דרך בקעת הירדן ועוטף עזה, ועד קיבוץ אילות, בואך אילת — חווים תקופה של פריחה וצמיחה, ומקיימים פעילות נרחבת גם מחוץ לגדרות הקיבוצים. אנחנו רואים במרחב הגיאוגרפי שבו אנחנו חיים את מרחב האינטרס המשותף שלנו עם שכנינו, ומשתדלים ככל יכולתנו לשתף פעולה עם ערי השדה ועם המושבים והכפרים באזורי הארץ השונים.

נוריאלי זזובידה קוראים לנו בית חרושת לביזה? מאמריהם הם לא פחות מבית חרושת לשקרים ובושה.

הכותב הוא מזכ"ל התנועה הקיבוצית